

El Clip

Normativa autonòmica relativa a la reparació econòmica dels expresos polítics de la dictadura franquista

Argelia Queralt Jiménez

Presentació

Aquest *Clip* analitza la normativa autonòmica sobre reparació econòmica als expresos polítics durant el franquisme. Tal i com assenyala l'autora, les mancances de la normativa estatal dictada a inicis dels 90 en aquest àmbit animaren progressivament les comunitats autònomes a dictar una normativa pròpia que arribés a casos que l'estatal no cobria. A hores d'ara, a excepció de Galícia i Extremadura, la resta de CCAA ha regulat aquesta matèria seguint els trets principals de la norma de la primera que ho va fer: Navarra. L'estudi analitza comparativament els beneficiaris, la naturalesa i la quantia dels ajuts a les diferents normes autonòmiques, i així ofereix un mapa precís de com està actualment regulada aquesta problemàtica a Espanya.

El director de l'IEA

Sumari

- 1. Introducció**
 - 2. Bases normatives estatals relatives a la reparació econòmica dels expresos polítics de la dictadura franquista**
 - 3. Normativa autonòmica relativa a la reparació econòmica dels expresos polítics de la dictadura**
 - 3.1 Causes per a les actuacions autonòmiques**
 - 3.2 Actuacions pròpies de les comunitats autònomes**
 - 3.2.1 Navarra**
 - 3.2.2 La resta de comunitats autònomes**
 - 4. Conclusions**
- Annex normatiu**

© Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació. Institut d'Estudis Autonòmics
Bda. de St. Miquel, 8 (Palau Centelles)
08002 Barcelona
tel. 933429800 - fax 933429801
iea.ri@gencat.net
www.gencat.cat/iea

Edició: juliol 2007

ISSN: 1699-3659

Dipòsit legal: B. 29062-2000

El Clip n° 41

NORMATIVA AUTONÒMICA RELATIVA A LA REPARACIÓ ECONÒMICA DELS EXPRESOS POLÍTIQS DE LA DICTADURA FRANQUISTA

Treball realitzat per Argelia Queralt Jiménez, professora de Dret Constitucional
de la Universitat de Barcelona

1. Introducció

L'estudi que a continuació es presenta¹ recull la normativa autonòmica existent relativa a la reparació econòmica d'aquelles persones que sofriren algun tipus de privació de llibertat per motius polítics durant el règim franquista (1939-1977). Aquest va ser precisament l'objecte d'un informe presentat l'any 2006 a la Fundació Carles Pi i Sunyer en el seminari organitzat sobre memòria històrica i reparació de les víctimes.² Tot seguit es presenten les dades més rellevants de les normatives autonòmiques estudiades.³

Sobre la metodologia utilitzada per realitzar aquest estudi cal destacar que la informació emprada per a la seva elaboració ha estat aconseguida fonamentalment a través d'un enviament bastant nombrós de correus electrònics a tots els governs i parlaments autonòmics. La comunicació amb els governs no ha estat sempre senzilla, entre altres raons, perquè en ocasions ha costat identificar l'autoritat o la unitat competent en matèria de reparació econòmica dels expresos polítics de la dictadura. Quant a les assemblees legislatives, les vies de comunicació han estat tant els seus òrgans i serveis de comunicació i documentació, així com els responsables i els membres de diferents grups parlamentaris. En aquells casos en què resultava especialment difícil contactar amb les institucions polítiques autonòmiques, han estat de gran ajuda les informacions rebudes pels defensors del poble autonòmics. En algun cas, l'estudi dels diferents règims normatius i també l'obtenció dels resultats reals de les diferents normatives s'ha realitzat a través de converses telefòniques amb els responsables prèviament identificats. A tots ells voldria agrair la seva col·laboració i el seu interès en el desenvolupament de l'anàlisi realitzada.

2. Bases normatives estatals relatives a la reparació econòmica dels expresos polítics de la dictadura franquista

Totes les normes estudiades posen de manifest un sentir comú d'indignació per les privacions de llibertat patides per aquells que defensaven la República com a Estat democràticament legítim en contra de la total ingerència per part de Franco i els seus seguidors. Totes les normatives prenen com a referent de la seva actuació la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, que tenia per objecte, com és sabut, amnistiar tots aquells que haguessin patit privació de llibertat com a conseqüència d'haver perpetrat actes d'intencionalitat política, qualsevol que hagués estat el seu resultat, tipificats com a delictes i faltes realitzats amb anterioritat al dia 15 de desembre de 1976.

En virtut de la Llei d'amnistia, quedaven compresos:⁴

A) Els delictes de rebel·lió i sedició, així com els delictes i faltes comesos amb ocasió o motiu d'aquells, tipificats en el Codi de justícia militar. B) L'objecció de consciència a la prestació del servei militar, per motius ètics o religiosos. C) Els delictes de denegació d'auxili a la justícia per la negativa a revelar fets de naturalesa política, coneguts en l'exercici professional. D) Els actes

¹ Voldria agrair als doctors Marc Carrillo i Miguel Ángel Cabellos la seva amable col·laboració perquè aquest document fos publica en El Clip.

² Seminari celebrat el dia 19 de maig a la Casa Golferichs, organitzat per Jaume Magre, director de la Fundació, i Francesc Vilanova, director de l'arxiu històric de la mateixa Fundació, i en el qual hi van participar com a ponents el doctor Ricard Vinyes, el Sr. Àngel Garcia Fontanet i jo mateixa.

³ Malgrat la seva coincidència en el temps, aquest no és un treball dedicat a l'estudi del Projecte de Llei de memòria històrica ni a les concretes mesures de reparació jurídica previstes en el Projecte, sinó una aproximació a l'activitat de les CCAA en matèria de restitució econòmica.

⁴ Les traduccions al català dels textos i documents originals en castellà que apareixen en aquest document són pròpies.

d'expressió d'opinió, realitzats a través de premsa, impremta o qualsevol altre mitjà de comunicació.⁵

Tretze anys més tard, la Llei 4/1990, de 29 de juny, de pressupostos generals de l'Estat (LPGE), en la disposició addicional divuitena (DA 18ª) establí les indemnitzacions a favor d'aquelles persones que patiren empresonament com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977 d'amnistia. S'establien dos requisits bàsics per poder beneficiar-se d'aquestes indemnitzacions:

- Haver patit privació de llibertat en establiments penitenciaris durant tres o més anys, com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei d'amnistia.
- Tenir 65 anys el dia 31 de desembre de 1990 .

La quantia a percebre quedava fixada en l'escala següent:

- Tres o més anys de presó: 1.000.000 de pessetes.
- Per cada tres anys complets addicionals: 200.000 pessetes.

Es preveia igualment que els cònjuges del privat de llibertat durant la dictadura poguessin beneficiar-se de les indemnitzacions en el cas que aquell hagués mort. En efecte, la DA 18ª establí que:

Si el causant del dret a aquesta indemnització hagués mort, i a 31 de desembre de 1990 hagués pogut tenir complerts seixanta-cinc anys d'edat, hi tindrà dret el cònjuge supèrstitute pensionista de viduïtat per aquesta raó.

Quant al termini de presentació de sol·licituds dels beneficis establerts en la disposició addicional, es fixava que quedaria definitivament tancat el 31 de desembre de 1990.

Per últim, quant als crèdits necessaris per fer front a tot el procés d'indemnització, la disposició addicional establí que serien habilitats pel Ministeri d'Economia i Hisenda. Aquests crèdits foren ampliat per la Llei de pressupostos generals de l'Estat per a 1993 (Llei 39/1992, de 29 de desembre).

Cal destacar en relació amb la normativa estatal que cap de les lleis pressupostàries assenyalades aportava la raó que expliqués la decisió de preveure aquestes indemnitzacions en aquells exercicis en concret; tampoc s'oferien explicacions relatives a l'elecció dels criteris, és a dir, per què els ajuts estarien previstos per aquells que haguessin patit més de tres anys de presó il·legítima i que haguessin nascut com a molt tard el 31 de desembre de 1925. Van ser discriminats en aquell

⁵ La Llei d'amnistia preveia, igualment, una sèrie d'efectes i beneficis jurídics de l'amnistia:

"A) La reintegració en la plenitud dels drets actius i passius dels funcionaris civils sancionats, així com la seva reincorporació als respectius cossos, si n'haguessin estat separats. Els funcionaris reposats no tindran dret a la percepció d'havers pel temps que no haguessin prestat serveis efectius, però se'ls reconeix l'antiguitat que els correspongui com si no hi hagués hagut interrupció en la prestació dels serveis. B) El reconeixement als hereus dels morts del dret a percebre les prestacions degudes. C) L'eliminació dels antecedents penals i notes desfavorables en expedients personals, tot i que el sancionat hagués mort. D) La percepció de l'haver passiu que correspongui, en el cas dels militars professionals, conformement a l'ocupació que tinguessin en la data de l'acte amnistiat. I) La percepció de l'haver passiu que correspongui als membres de les forces d'ordre públic, fins i tot els que haguessin pertangut a cossos extingits.

8. L'amnistia deixa sense efecte les resolucions judicials i els actes administratius o governatius que hagin produït acomiadaments, sancions, limitacions o suspensions dels drets actius o passius dels treballadors per compte aliè, derivats dels fets prevists en els articles primer i cinquè de la present Llei, restituint als afectats tots els drets que tindrien en el moment de la seva aplicació si no s'haguessin produït aquelles mesures, incloses les cotitzacions de la seguretat social i mutualisme laboral que, com a situació assimilada a l'alta, seran a càrrec de l'Estat".

moment, sense que es coneguin els motius objectius i raonables –la STC 361/1993 intentà trobar-los–, els que sofriren la brutalitat del règim franquista en forma d'internament durant menys de tres anys i aquells que, encara que l'havien patit, nasqueren a partir de l'1 de gener de 1926.⁶

A la Llei 30/2005, de pressupostos generals de l'Estat per a 2006, concretament en la disposició addicional setzena es va establir l'exempció del pagament de l'IRPF a les indemnitzacions rebudes per persones que, encara que haguessin sofert privació de llibertat, es trobessin en els supòsits prevists a la Llei d'amnistia:

En el termini de dos mesos el Govern remetrà a les Corts Generals un projecte de llei mitjançant el qual es consideraran rendes exemptes de l'IRPF, a partir de l'1 de gener de 2005, les indemnitzacions previstes en la legislació de l'Estat i de les comunitats autònomes per compensar la privació de llibertat en establiments penitenciaris com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia. Addicionalment, es reconeixerà un ajut dirigit a compensar la càrrega tributària de les indemnitzacions percebudes per aquest concepte des de l'1 de gener de 1999 fins al 31 de desembre de 2004.

L'ordre del Ministeri d'Hisenda, necessària per fer efectiva aquesta disposició, no ha estat encara elaborada. L'última informació donada pel Govern central, el febrer de 2007, sobre aquesta norma és que l'ordre està en fase d'elaboració de l'esborrany i que serà aprovada i publicada en la major brevetat possible.⁷

3. Normativa autonòmica relativa a la reparació econòmica dels expresos polítics de la dictadura

3.1 Causes per a les actuacions autonòmiques

L'aplicació del règim d'indemnitzacions fixat per la DA 18^a de la LPGE de 1990 i la seva ampliació temporal per la LPGE de 1992 resultà un xic insatisfactòria ja que el nombre de beneficiaris fou bastant menor de l'esperat. La insuficiència de la normativa estatal era atribuïble, principalment, a dos elements: havien estat excloses totes les persones menors de 65 anys el 1990 i també totes les que havien estat privades de llibertat durant períodes de temps inferiors a 3 anys. Les condicions d'edat i estada mínima de tres anys a la presó com a elements delimitadors del dret a rebre les indemnitzacions foren declarades conformes a la Constitució per la Sentència del Tribunal Constitucional 361/1993, de 3 de desembre. En efecte, com a resposta a les qüestions d'inconstitucionalitat plantejades per les sales contencioses administratives dels tribunals superiors de justícia d'Astúries, Castella-la Manxa i Madrid, en relació amb la DA 18^a de la Llei 4/1990, el TC esgrímí els arguments jurídics següents:

Encara que legalment vinguin denominades com a "indemnitzacions", aquestes prestacions, a càrrec dels pressupostos públics, no poden qualificar-se tècnicament de rescabament de danys per un funcionament anormal de l'Administració pública, de la Justícia o per un error judicial (art. 121 CE). Són, més aviat, prestacions establertes graciosament pel legislador, d'acord amb una decisió política que, com suggereix l'advocat de l'Estat, s'ha de relacionar amb la legislació sobre amnistia, malgrat el sentit diferent d'una i altra normatives.

[...]

⁶ Alguns grups parlamentaris, durant la tramitació de la LGPE per a 1991 van plantejar alternatives de redacció amb l'objectiu d'ampliar la redacció de la DA 18^a.

⁷ Aquesta va ser la resposta del Govern central (Congrés dels Diputats. BOCG, núm. D-516, de 5 de març de 2007, p. 217) a la pregunta realitzada pel diputat Joan Herrera (Grup IU-ICV) el gener de 2007 (Congrés dels Diputats. BOCG, núm. D-494, de 18 de gener de 2007, pàg. 574).

La DA 18ª només concedeix dret a indemnització a qui, havent sofert presó durant tres o més anys, tenia seixanta i cinc anys, o edat més avançada, el 31 de desembre de 1990. La Llei atribueix només aquest dret econòmic a qui havia ja superat els 52 anys d'edat en el moment que es va dictar la legislació d'amnistia (Llei 46/1977, de 15 d'octubre), és a dir, a persones que per la seva edat es trobaven, quan l'amnistia els va reintegrar la plenitud dels seus drets, en condicions que van poder i poden presumir-se difícils per reincorporar-se, també en plenitud, a la vida laboral i professional, dificultats que, així mateix, presumiblement van pesar menys sobre qui es va beneficiar de l'amnistia amb edat inferior. La plena reintegració a la vida civil i laboral de qui va patir presó per motius polítics durant el règim anterior només va arribar a la seva plenitud amb la recuperació de les llibertats i la legislació d'amnistia, normativa aquesta que, a través de l'eliminació dels efectes jurídics de les penes imposades (art. 6, 7 i 8 de la Llei 46/1977), va situar ja a qui les va sofrir en condicions de reincorporar-se, en plenitud de drets i amb normalitat, a l'activitat laboral i professional, però les possibilitats de reintegració no foren les mateixes segons l'edat que en aquell moment tinguessin els afectats.

Aquesta consideració permet reconèixer una justificació objectiva i raonable a la doble exigència, compliment d'una edat abans d'una determinada data, que conté la regla qüestionada, ja que el legislador ha pogut considerar la diferent incidència en les possibilitats efectives d'assolir la reincorporació a la vida pública i professional d'acord amb l'edat de la persona en el moment de la restauració de les llibertats democràtiques, compensant així en alguna mesura a qui, vista la seva edat en el moment de l'amnistia, va haver, lògicament, de trobar majors dificultats per reincorporar-se a la societat amb plenitud de drets. S'ha de reconèixer, doncs, que existeix fonament objectiu i raonable per a la utilització, com a criteri selectiu i diferenciador, de l'edat i del seu compliment en una determinada data, raó per la qual la disposició qüestionada no és contrària a l'art. 14 CE.

Així doncs, el TC reconeixia la raonabilitat i la racionalitat de la diferència de tracte establerta en la DA 18ª de la LPGE de 1990.

Ara bé, la STC 361/1993 no va fer desaparèixer els recels que algunes persones i institucions continuaven tenint respecte als condicionants establerts per la normativa estatal per poder ser beneficiari de les compensacions econòmiques. Finalment, aquesta situació fou posada de manifest pel Defensor del Poble en les seves recomanacions i suggeriments de 1996, concretament, en la Recomanació 6/1996, de 4 de gener, sobre mesures complementàries en relació amb les indemnitzacions per temps de permanència a la presó previstes en la DA 18ª de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de pressupostos generals de l'Estat per a 1990.

El Defensor del Poble revelava que:

Sens perjudici del favorable control de constitucionalitat que es deriva de la Sentència parcialment transcrita,⁸ aquesta institució ha tingut coneixement d'una sèrie de casos, necessàriament limitats en el seu nombre, de ciutadans que, tot i que reunien la totalitat dels restants requisits, no van poder accedir a la indemnització per no tenir l'edat exigida. Aquesta situació ha produït en els afectats un comprensible sentiment de frustració perquè es consideraven tractats injustament.

Quant al segon dels requisits al·ludits, els tres anys de privació de llibertat com a període mínim

⁸ El Defensor del Poble es refereix a la STC 361/1993, de 3 de desembre, FJ 3.

per percebre les indemnitzacions, resultava, segons la Recomanació del Defensor del Poble, igualment insatisfactòria, ja que:

des de l'entrada en vigor de la disposició a la qual es refereix aquest escrit, s'ha rebut en aquesta institució un nombre important de queixes formulades per sol·licitants d'indemnització que, en ocasions per una diferència de dies o setmanes, no arribaven als tres anys esmentats, mostraven el seu desacord amb aquest límit per estimar que mancava una justificació raonable. En molts d'aquests casos, els afectats insistien que la privació de llibertat que van sofrir va tenir una durada superior a la que figurava en les certificacions emeses per l'autoritat penitenciària. En aquest sentit, resulta oportú deixar constància de les dificultats que han trobat molts presos polítics per localitzar antecedents en els arxius administratius que permetessin certificar de forma completa les seves estades a la presó, degut fonamentalment al temps transcorregut des que van tenir lloc els fets en què basen les seves peticions.

El Defensor del Poble arribà a la següent conclusió:

D'allò exposat fins ara es pot concloure que el règim d'indemnitzacions per temps de presó establert mitjançant la DA 18^a de la Llei 4/1990, àdhuc suposa un important avenç en el desenvolupament de la legislació d'amnistia, ha deixat sense cobertura determinades situacions que, segons el parer d'aquesta institució, podrien ésser mereixedores d'alguna forma de compensació o reparació.

Paral·lelament en el temps, tal i com destacà el Defensor del Poble en el seu escrit, la Comunitat Foral de Navarra aprovava una normativa pròpia amb la qual tractava de pal·liar els problemes plantejats per la normativa estatal. Després d'analitzar el contingut del Decret foral 75/1995, de 20 de març, del Govern de Navarra, el Defensor del Poble finalitzava el seu escrit recomanant a la resta de comunitats autònomes que aprovessin les seves pròpies regulacions sobre la reparació econòmica de les persones que van estar privades de la seva llibertat durant el franquisme a causa de motius polítics i que ho fessin, en la mesura del possible, seguint l'exemple de Navarra:

Que, en el marc de les facultats normatives reconegudes per la Constitució i l'Estatut d'autonomia, s'estudii la possibilitat d'establir mesures similars a les adoptades pel Govern de Navarra en el Decret foral 75/1995, de 20 de març, complementant el règim d'indemnitzacions per temps de presó previst en la DA 18^a de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de pressupostos generals de l'Estat per a 1990, per als que van patir privació de llibertat per delictes inclosos en la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

Amb aquest marc normatiu, les CCAA han iniciat un camí més o menys decidit en la reparació econòmica d'aquells dels seus habitants que foren durament represaliats pel règim franquista.

3.2 Actuacions pròpies de les comunitats autònomes

A les pròximes pàgines es descriurà, en primer lloc, la normativa aprovada per Navarra en matèria de reparació econòmica als represaliats del franquisme, ja que fou aquesta la comunitat autònoma pionera en la regulació de les indemnitzacions a presos polítics. La resta de comunitats autònomes s'ha guiat de forma expressa i clara pel model de compensacions econòmiques fixada en el Decret foral de 1995 que s'examinarà tot seguit. Un cop estudiat el Decret navarrès, es farà una anàlisi de quines són les regulacions aprovades per la resta de CCAA les quals, com s'acaba d'esmentar, han pres com a referència la regulació estatal i, sobretot, la navarresa. L'estructura d'aquesta exposició es regirà per tres elements essencials comuns a totes les regulacions: beneficiaris de les indemnitzacions, naturalesa de les indemnitzacions i quantia de les indemnitzacions.

3.2.1 Navarra

Els primers passos en aquesta matèria es van fer com a resultat de la DA 18ª de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de PGE per a 1990. Amb aquest motiu, a la Llei foral 9/1993, de 30 de juny, de pressupostos generals de Navarra per a l'exercici de 1993, figurava una línia pressupostària denominada "Ajuts per a indemnitzacions complementàries a favor de presos, previstes per la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia". La quantia d'aquesta línia pressupostària era de 30.000.000 pessetes.

Més tard, amb l'objectiu d'aplicar la DA 18ª de la Llei 4/1990, de 29 de juny, la Direcció General de Despeses de Personal i Pensions Públiques del Ministeri d'Economia i Hisenda remeté al director gerent de l'Institut Navarrès de Benestar Social, a sol·licitud d'aquest mateix òrgan, una llista de beneficiaris i quantitats actualitzada a 31 de març de 1994. En total es tractava de 247 beneficiaris, tots ells residents a Navarra, les indemnitzacions dels quals oscil·laven entre 1.000.000 i 2.400.000 pessetes, el que suposava un total de 258.400.000 pessetes.

Finalment, a través del Decret foral 75/1995, de 20 de març (BON núm. 42, de 3 d'abril de 1995)⁹ es regulava la concessió d'indemnitzacions a les persones que sofriren presó com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i que no van resultar afavorides per les previsions de la DA 18ª de la LGPE de 1990.

A. Persones beneficiàries

Eren beneficiàries d'aquests ajuts aquelles persones que haguessin sofert privació de llibertat en qualsevol establiment penitenciari per actes d'intencionalitat política.

En cas de defunció de la persona beneficiària, podien percebre aquests ajuts el cònjuge vidu o vídua, o la persona unida al beneficiari amb una relació de convivència anàloga a la conjugal, i els fills que tinguessin reconeguda legalment la condició de minusvàlidesa. En ambdós casos, tant la parella com els fills havien de ser dependents econòmicament del beneficiari originari.

Requisits

El Decret foral 75/1995 exigia el compliment de quatre requisits per ser beneficiari d'aquest ajut:

- a) Haver complert l'edat a què fa referència l'apartat d).
- b) Ostentar la condició foral civil navarresa i residir efectivament a Navarra, o residir-hi des dels darrers deu anys anteriors a l'entrada en vigor del Decret foral.
- c) No haver estat beneficiari de cap de les administracions públiques i/o de la Seguretat Social, d'ajut, indemnització, pensió o subsidi de qualsevol índole que pogués correspondre-li pel mateix concepte objecte d'aquests ajuts.
- d) Haver romàs a la presó de forma efectiva un any en el cas que els subjectes beneficiaris de l'ajut tinguessin una edat compresa entre els 60 i els 65 anys, i sis mesos en cas de persones majors de 65 anys, amb referència en ambdós casos al 31 de desembre de 1990.

⁹ Prèviament, el Parlament de Navarra (Resolució de 22 de febrer de 1995) havia instat el Govern navarrès a elaborar, de manera urgent, un decret foral que regulés la concessió d'indemnitzacions a les persones que patiren presó com a conseqüència dels supòsits prevists en la Llei 46/1977, i que no resultaren afavorides per allò establert a la DA 18ª, per no complir els requisits exigits quant al temps d'estada a la presó i/o l'edat.

B. Naturalesa dels ajuts

Es tractava d'ajuts econòmics de prestació directa i de percepció única i no periòdica. S'atorgaren en funció del nombre de mesos de permanència a presó.

C. Quantia dels ajuts

S'establí com a quantia mínima d'aquests ajuts la quantitat de 183.330 pessetes. Aquesta quantitat s'incrementava en 30.555 pessetes per cada mes addicional d'empresonament, fins arribar a la quantitat màxima d'1.100.000 pessetes que, en cap cas, podia ser superada.

Dintre del termini establert per a la presentació de sol·licituds (del 4 d'abril de 1995 al 4 de juliol de 1995) van tenir entrada 272 sol·licituds, però només es van concedir 139 ajuts.

3.2.2 La resta de comunitats autònomes

Totes les CCAA, a excepció de Galícia i Extremadura, han desenvolupat actuacions pròpies en matèria de reparació econòmica d'aquelles persones que sofriren privacions de llibertat per motiu d'haver incorregut en qualsevol dels supòsits previstos a la Llei 46/1977 d'amnistia.

Abans d'entrar en la descripció de cada règim, es poden assenyalar una sèrie de trets comuns a totes les normatives. Així, s'entén que seran beneficiàries les víctimes directes de les privacions de llibertats i, quan aquestes ja han mort, es preveu que ho puguin ser el cònjuge o la parella estable (Andalusia), els fills incapaços (Aragó), i, de vegades, s'hi afegeix tant la parella com els fills si eren dependents econòmicament de l'exprès (Navarra). Sempre s'exigeix que els beneficiaris tinguin una relació efectiva amb la comunitat autònoma a la qual sol·liciten l'ajut: veïnatge civil (Navarra), empadronament (Andalusia), residència habitual (Canàries), residència continuada durant un nombre mínim d'anys (Cantàbria).

Per altra banda, cal dir que, generalment, les normatives estudiades reconeixen com a privació de llibertat no només la patida en centres penitenciaris, sinó també la patida en centres disciplinaris o camps de concentració.

A. Beneficiaris

La primera Comunitat Autònoma que es va decidir a seguir el camí iniciat per Navarra va ser la **Comunitat de Madrid**. En efecte, el Ple de l'Assemblea de Madrid aprovà a l'any 1998 una resolució¹⁰ en la qual instava el Consell de Govern a la realització de les següents actuacions: en primer lloc, elaborar "un estudi sobre el nombre de madrilenys afectats pels supòsits previstos a la Llei 46/1977 d'amnistia que va quedar fora de la DA 18ª de la Llei de pressupostos generals de l'Estat de 1990 i 1992, expressant quants serien els afectats pel primer supòsit (haver romàs empresonat almenys tres anys), i quants pel segon (tenir complerta l'edat de seixanta-cinc anys a data 31 de desembre de 1990)". En segon lloc, s'instava el Govern madrileny a elaborar "un decret que regulés la concreció de les corresponents indemnitzacions a les persones que resultessin beneficiades i que haguessin estat excloses per no complir els requisits de la Llei de pressupostos generals".

¹⁰ Resolució número 8/1998, presa per unanimitat.

En compliment de l'Acord de l'assemblea autonòmica, l'executiu de la Comunitat Autònoma de Madrid va dictar el Decret 39/1999, d'11 de març, pel qual es regula la concessió dels ajuts als que van sofrir presó com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i no van poder accedir a les indemnitzacions estatals per no tenir l'edat exigida en la legislació de l'Estat.

Segons l'article 1 del Decret, només podrien beneficiar-se dels ajuts les persones que haguessin sofert privació de llibertat en establiments penitenciaris durant tres o més anys. Un cop finalitzat aquest procés d'indemnització, el Govern de Madrid va decidir estendre el règim d'ajuts també a aquelles persones que haguessin sofert privació de llibertat en establiments penitenciaris durant almenys un any. Amb aquest objectiu va ser aprovat el Decret 47/2000, de 23 de març, pel qual es regula la concessió d'ajuts als que van sofrir presó durant almenys un any, com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

Uns mesos després, va ser el **Principat d'Astúries** la comunitat autonòmica que va aprovar la seva pròpia regulació. En primer lloc, el Govern asturià, instat pel seu Parlament,¹¹ va aprovar, el 1999, una línia d'ajuts mitjançant el Decret 22/1999, de 29 d'abril, de la Conselleria de Serveis Socials, sobre indemnitzacions a expresos i represaliats polítics. L'objecte d'aquest Decret era la regulació de la concessió d'indemnitzacions a aquelles persones que van patir més de tres anys de presó com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977 d'amnistia, però que no van percebre cap ajut, bé per no haver complert 65 anys a data 31 de desembre de 1990, bé per haver presentat la sol·licitud fora del termini concedit en el seu dia a aquest efecte. El termini de presentació de les sol·licituds va finalitzar el 31 de desembre de 1999.

Un any més tard es va aprovar un nou Decret¹² en el qual s'ampliava la cobertura també a aquelles víctimes que haguessin patit privacions de llibertat superiors a tres mesos, però inferiors a tres anys.

Seguint amb l'ordre cronològic, la següent comunitat autonòmica que es va decidir a elaborar una normativa pròpia va ser **Andalusia**. En compliment de la Proposició no de Llei aprovada pel Ple del Parlament d'Andalusia en sessió celebrada els dies 16 i 17 de juny de 1999.¹³ El Govern andalús ha aprovat, fins a la data, tres decrets relatius a la reparació econòmica d'aquelles persones que van ser privades de llibertat il·legítimament durant el règim franquista. Així, en primer lloc, la Junta d'Andalusia va aprovar el Decret 1/2001, de 9 de gener, en el qual s'establien indemnitzacions a expresos i represaliats polítics que van sofrir privació de llibertat durant més de tres anys. El Decret tenia un doble objectiu: per una part, establir indemnitzacions als privats de llibertat per un període de tres o més anys en establiments penitenciaris, disciplinaris o en camps de concentració, conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977 d'amnistia, que no van poder accedir a les indemnitzacions establertes en la DA 18ª de la LPGE per a 1990, per no complir el requisit d'edat s'hi estableix. Per altra banda, el Decret va obrir una convocatòria pública per aquelles persones que van sofrir privació de llibertat per un període superior a tres mesos i inferior a tres anys, conseqüència dels supòsits prevists en la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia. El termini de presentació de sol·licituds va ser de sis mesos a partir del dia següent a la publicació del Decret en el BOJA.

¹¹ Resolució 320/4, de 15 d'octubre de 1998, de la Junta General del Principat d'Astúries.

¹² Decret 21/2000, de 2 de març, sobre indemnitzacions a expresos i represaliats polítics, modificat pel Decret 89/2000.

¹³ Proposició en Ple 5-98/PNILP-12636.

La Junta, dos anys després, va aprovar el Decret 333/2003, de 2 de desembre, pel qual s'estableixen indemnitzacions a presos i represaliats polítics que van sofrir privació de llibertat per un període superior a tres mesos i inferior a tres anys, com a conseqüència dels supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia. El Decret 333/2003 tenia com a finalitat, precisament, articular les indemnitzacions dels privats de llibertat durant més de tres mesos però menys de tres anys en virtut de la informació recopilada per la Junta d'Andalusia. A més, tal i com disposa la disposició addicional 1ª, s'obria un nou termini que permetia presentar noves sol·licituds a fi d'acollir-se als beneficis previstos en el Decret 1/2001.

Com a punt final a tot aquest procés de reparació, el Govern andalús ha aprovat el Decret 35/2006, de 21 de febrer, pel qual s'estableix el procediment de concessió d'indemnització de quantia única a les persones preses i represaliades políticament que van sofrir privació de llibertat com a conseqüència dels supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia i que no es van acollir a les indemnitzacions regulades en els decrets 1/2001, de 9 de gener, i 333/2003, de 2 de desembre. L'aprovació d'aquesta nova norma ha vingut obligada perquè, com s'explica a l'exposició de motius:

la tramitació dels decrets 1/2001, de 9 de gener i 333/2003, de 2 de desembre, així com al coneixement directe de les diferents realitats de les persones que durant tants anys van esperar un reconeixement públic pels anys de persecució i privació de llibertat que havien patit, ha posat de manifest la necessitat d'ampliar els camins legislatius a través dels quals es possibiliti que el reconeixement institucional abasti totes i cadascuna de les possibles persones beneficiàries. En efecte, la dificultat de sotmetre a un procediment administratiu determinat, amb limitacions de termini i sobretot condicionat a una acreditació documental difícil de realitzar en els temps previstos en els decrets anteriors, moltes vegades per raons alienes a aquesta Administració i a la pròpia persona interessada, ha pogut significar que, en alguns casos, qui van sofrir repressió no presentés les seves sol·licituds.

L'any 2000, el Govern d'**Aragó** va aprovar el Decret 100/2000, de 16 de maig, pel qual es regula la concessió d'indemnitzacions a favor de les persones que van ser privades de llibertat com a conseqüència dels supòsits previstos a la Llei 46/77, de 15 d'octubre, d'amnistia, i no van percebre les indemnitzacions establertes a la DA 18ª de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de pressupostos generals d'Estat per a 1990, que fa efectiu el mandat de les Corts d'Aragó de donar solució a aquestes situacions. En aquest Decret es preveïen indemnitzacions per aquelles persones que haguessin estat com a mínim un any empresonats.

A **Catalunya**, igual que ha ocorregut en altres CCAA, s'han anat aprovant successivament normes relatives a la reparació econòmica dels presos polítics que han anat millorant a poc a poc el règim d'indemnitzacions. Així, en primer lloc, el Govern de Catalunya va aprovar el Decret 288/2000, de 31 d'agost, pel qual s'estableixen els requisits per regular les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als períodes 1990 i 1992.

Aquesta normativa estava dirigida a aquelles persones que haguessin sofert privació de llibertat en qualsevol establiment penitenciari o disciplinari, independentment de la durada de la privació, i per actes d'intencionalitat política, que haguessin complert els 65 anys d'edat el dia 31 de desembre de 2000. Així mateix, es preveïa que poguessin beneficiar-se de les indemnitzacions aquells que no haguessin complert els 65 anys d'edat el dia 31 de desembre de 2000, sempre i quan complissin la resta de requisits i, a més, es trobessin en una situació d'invalidesa permanent igual o superior a la total, degudament reconeguda per l'Administració competent. No s'exigia un temps mínim d'estada a la presó.

Uns mesos més tard, respecte del termini de presentació de sol·licituds, fou aprovat el Decret 145/2001, de 29 de maig, pel qual es modifica el Decret 288/2000, i que obria un nou termini de sis mesos per presentar noves sol·licituds. Posteriorment, aquest termini va ser novament ampliat per la Llei 16/2001, de 29 de novembre, d'ampliació dels terminis de resolució del procediment i de presentació de sol·licituds concedides pel Decret 288/2000, de 31 d'agost de 2000, que estableix els requisits per regular les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als períodes 1990 i 1992. Aquesta Llei pretenia solucionar les deficiències demostrades per l'execució del Decret de 2000. De la nova regulació es beneficiarien, per una part, les persones que, malgrat complir els requisits exigits per l'article 2 del Decret 288/2000, van presentar la sol·licitud fora del termini, i, per altra banda, les que simplement no van poder presentar-la, donades les dificultats sorgides tant per a unes com per a altres a l'hora de disposar de la documentació acreditativa pertinent.

El 2002, el Govern de la Generalitat va aprovar el Decret 330/2002, pel qual es regulen les compensacions econòmiques de les persones menors de 65 anys el 31 de desembre de 2000 que patiren privació de llibertat i que es troben incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia. L'objecte d'aquest nou Decret era ampliar la cobertura de les indemnitzacions també a aquelles persones que complissin tots els requisits de la Llei d'amnistia, menys el de l'edat. Passaven així a beneficiar-se dels ajuts també les persones menors de 65 anys el 31 de desembre de 2000. Ara bé, es fixava una estada mínima per a tots els casos d'un mes d'empresonament. En les bases reguladores de la convocatòria s'establia un nou termini de presentació de sol·licituds (6 mesos); per tant, el termini es va esgotar a principis de juny de 2003.

Finalment, la Llei 21/2005, de 29 de desembre, de mesures financeres, en la seva disposició addicional cinquena ha deixat obert el termini de presentació de noves sol·licituds a l'empara dels decrets esmentats.

Recentment, ha estat aprovat el Decret 89/2007, de 17 d'abril, de creació del Programa d'atenció a presos i de desapareguts i fosses comunes, que pretén continuar la tasca iniciada de reconeixement a totes les persones que van patir la repressió del règim polític sorgit acabada la Guerra Civil amb les indemnitzacions als presos polítics, i per aquesta raó la Generalitat ha considerat necessari recuperar la memòria històrica de totes aquelles persones que van ser executades i enterrades en fosses comunes, i se'ls reconeix el dret a la identitat i una sepultura digna. Aquest programa tindrà una vigència de quatre anys.

A les **Illes Balears** va ser dictada, el 22 de desembre de 2000, la Resolució del conseller de Presidència per la qual s'estableixen els requisits per regular les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, i exclosos de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als períodes de 1990 i 1992. Així doncs, la finalitat d'aquesta Resolució era ampliar la cobertura d'aquelles persones residents a les Illes Balears que no haguessin pogut accedir a les indemnitzacions estatals per no complir els requisits de temps de reclusió i d'edat.

La Resolució preveia, en primer lloc, l'elaboració d'un estudi que servís per preparar la norma adequada sobre les indemnitzacions i les persones afectades. En aquest estudi s'haurien de considerar com a destinatàries de les indemnitzacions aquelles persones que haguessin sofert privació de llibertat, sense exigir un termini concret, en qualsevol establiment penitenciari o disciplinari de l'Estat espanyol per actes d'intencionalitat política. Serien beneficiaris d'aquests ajuts aquells que haguessin complert els 65 anys el dia 31 de desembre de 1994.

El Govern de **Castella i Lleó** va aprovar el Decret 171/2001, de 14 de juny, pel qual es regulen les bases de convocatòria, sol·licitud i concessió de prestacions a persones incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la DA 18^a de les lleis de pressupostos generals de l'Estat per a 1990 i 1992.¹⁴ Posteriorment, va ser aprovat el Decret 115/2003, de 2 d'octubre, regulador de les prestacions a persones incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia. Aquesta norma, que derogava el Decret de 2000, pretenia solucionar les insuficiències demostrades en l'execució del Decret de 2000. El 2003 es va prescindir del requisit d'haver estat a la presó un temps mínim de 3 mesos; així doncs, qualsevol temps passat a la presó seria susceptible d'ésser indemnitzat. Per altra banda, aquesta convocatòria quedava oberta de manera indefinida. Finalment, va ser aprovat el Decret 110/2004, de 14 d'octubre, pel qual es modifica el Decret 115/2003, de 2 d'octubre, regulador de les prestacions a persones incloses en els supòsits previstos a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia. La norma de 2004 venia a donar per conclòs el termini de presentació de sol·licituds, ja que la inexistència de noves peticions evidenciava que era innecessari mantenir la convocatòria oberta.

En compliment d'una proposició no de llei de les Corts de Castella-la Manxa de 2000,¹⁵ la Junta de **Castella-la Manxa** va aprovar dos decrets que regulen indemnitzacions complementàries a les previstes en l'àmbit estatal el 1990, a través de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per a 1990.

La normativa autonòmica queda recollida al Decret 31/2002 en el qual es regulava la concessió d'indemnitzacions a les persones que van sofrir presó més de tres anys com a conseqüència dels supòsits previstos en la Llei d'amnistia, però que no van resultar afavorides per la DA 18ª dels pressupostos generals de 1990 i 1992. Posteriorment, va ésser aprovat el Decret 9/2004, el qual va ampliar la cobertura a aquelles privacions de llibertat superiors a 3 mesos i inferiors a 3 anys. Val la pena destacar que el sistema previst pel Decret 31/2002, a fi de permetre l'elaboració d'un estudi sobre el nombre de beneficiaris existents a la regió, per preveure les disponibilitats pressupostàries, exigia que els beneficiaris sol·licitessin la seva inclusió en un registre que es va elaborar amb caràcter previ entre el 9 de març de 2002 i el 9 de setembre de 2002. Així, només els ciutadans que van sol·licitar la seva inclusió en aquest registre van poder sol·licitar les indemnitzacions establertes tant per un decret com per l'altre.

El 2002 el Govern de **Cantàbria** va aprovar el Decret 77/2002, de 28 de juny, pel qual es regulen els ajuts a les persones incloses en l'àmbit d'aplicació de la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia. En aquest Decret es regulaven ajuts per a persones residents a Cantàbria que haguessin sofert privació de llibertat, durant almenys un any, per algun dels motius previstos a la Llei d'amnistia de 1977. El 2004, el Govern va dictar un segon decret, concretament el Decret 44/2004, amb l'objectiu de solucionar la circumstància que després de la conclusió del primer procediment de concessió d'ajuts es va poder comprovar que la quantia corresponent als beneficiaris havia resultat insuficient per complir les expectatives creades amb la convocatòria. Per altra banda, moltes de les sol·licituds no es van poder estimar en no haver obtingut, els interessats, la documentació acreditativa de la privació de llibertat dels arxius militars i penitenciaris dins del termini assenyalat en el Decret 77/2002, de 28 de juny. Una vegada transcorregut un temps pru-

¹⁴ Aquest Decret suposava el compliment de la Resolució del Ple de les Corts de Castella i Lleó, aprovada el 29 de novembre de 2000, en la qual s'instava la Junta a portar a terme les actuacions necessàries per indemnitzar aquells castellans i lleonesos que van quedar fora de les indemnitzacions de 1990 i 1992.

¹⁵ El Ple de les Corts de Castella-la Manxa, en sessió celebrada el dia 30 de novembre de 2000, va aprovar la Proposició no de llei 05/0501-0089, relativa a l'elaboració d'un estudi sobre el nombre de ciutadans de Castella-la Manxa afectats pels supòsits contemplats a la Llei 46/77, d'amnistia, que van quedar fora de la Llei de pressupostos generals de l'Estat de 1990 i 1992.

dencial per a la localització d'aquesta documentació, es va considerar adequat realitzar una nova convocatòria mitjançant la qual poguessin accedir als ajuts totes aquelles persones que haguessin obtingut, posteriorment, documentació acreditativa de la privació de llibertat. El termini d'aquesta convocatòria va finalitzar el 14 d'octubre de 2004.

També el 2002, el Parlament canari va aprovar la Llei 9/2002, de 21 d'octubre, d'indemnitzacions a les persones excloses dels beneficis establerts a la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als exercicis de 1990 i 1992. Aquesta Llei ha estat modificada recentment per la Llei 6/2005, de 2 de desembre. En qualsevol cas, la normativa canària ha concedit ajuts a totes les persones que haguessin patit empresonament en algun dels supòsits de la Llei d'amnistia, independentment de la seva edat i de la durada de la seva estada a la presó.

El Govern del **País Basc** va aprovar el Decret 280/2002, de 19 de novembre, sobre compensació a qui va sofrir privació de llibertat per supòsits objecte de la Llei d'amnistia.¹⁶ A més dels ajuts econòmics, al Decret 280/2002 es recollien una sèrie d'iniciatives reparadores de caràcter cultural i simbòlic per contribuir al reconeixement de les víctimes del franquisme que van passar una part de la seva vida privades de llibertat i sotmeses a les més penoses ofenses per defensar la llibertat i els valors democràtics al País Basc. S'intenta així mitigar, en la mesura del possible, els efectes perniciosos soferts per aquelles persones que, per raons diverses, han resultat marginades i oblidades.

El Decret de 280/2002 exigia, per poder gaudir dels ajuts, haver patit privació de llibertat durant un període igual o superior a sis mesos i tenir complerts els 65 anys el dia de l'entrada en vigor del Decret; requisit que ha desaparegut amb un nou Decret de 2006. En efecte, el Govern Basc va aprovar el Decret 22/2006, de 14 de febrer, pel qual s'estableixen disposicions per compensar econòmicament les persones privades de llibertat, inclosa la patida en Batallons Disciplinaris de Soldats Treballadors. Les raons per aprovar aquest nou Decret són, d'una banda, l'incompliment del requisit de l'edat de moltes de les persones sol·licitants de les indemnitzacions i, de l'altra, que les dificultats d'obtenció de documentació ha fet que moltes persones lliuressin la seva sol·licitud fora del termini previst. Així mateix, el nou Decret, tal i com es deriva del seu títol, pretén revisar els expedients que van ser presentats en termini a la convocatòria efectuada pel Decret de 2002, amb la finalitat de considerar el període transcorregut en Batallons Disciplinaris de Soldats Treballadors com a privació de llibertat efectiva computable a l'efecte de la seva compensació. El Decret va obrir un nou termini de presentació de noves sol·licituds que va finalitzar un mes després de la seva entrada en vigor.

El Govern de la **Rioja**, reunint el 30 de novembre de 2001, va encomanar a la Conselleria d'Hisenda i Economia de la Rioja l'elaboració d'una norma sobre indemnitzacions per a les persones afectades pels supòsits determinats a la Llei 46/1977 que haguessin estat excloses dels beneficis de la LPGE de 1990. La Conselleria d'Hisenda i Ocupació va dictar dues ordres: una de 12 de febrer de 2003, per la qual es regulen les indemnitzacions per a les persones afectades pels supòsits determinats a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i que van quedar excloses de les indemnitzacions estatals, i una altra, de 13 de febrer de 2006, per la qual es regulen indemnitzacions per a les persones afectades pels supòsits determinats a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i que van quedar excloses de les indemnitzacions estatals. El règim de l'Ordre de 2003 no preveia cap restricció per raó de l'edat dels expresos ni exigia una durada mínima de privació de llibertat.

¹⁶ Per a la seva elaboració es van prendre com a precedents, d'un costat, el Decret foral de Navarra 75/1995, de 20 de març, i, d'un altre, la Proposició no de Llei relativa a la concessió d' indemnitzacions a presos polítics durant l'època franquista, aprovada per unanimitat en el Parlament Basc, el 9 de novembre de 2001.

Per la seva banda, l'aprovació de l'Ordre de 13 de febrer de 2006 va respondre a algunes insuficiències demostrades al tancament de l'anterior procés de concessió d'indemnitzacions. En efecte, es va comprovar que existien persones que no havien tingut coneixement de l'existència d'aquestes indemnitzacions. Per altra banda, algunes de les sol·licituds no es van poder estimar en no haver obtingut, els interessats, la documentació acreditativa de la privació de llibertat dels arxius militars i penitenciaris, o van rebre indemnitzacions menors que les que els haguessin correspost si la citada documentació s'hagués rebut abans de tancar-se el procediment de concessió. Una vegada transcorregut un cert temps, es va considerar just realitzar una nova convocatòria mitjançant la qual poguessin accedir a les indemnitzacions tant qui, tot i complir els requisits de l'anterior convocatòria, no havia presentat la sol·licitud en el seu moment, com totes aquelles persones a les quals els va ser denegada la indemnització o se'ls va concedir per quantia menor a la corresponent pel temps de reclusió patit.

El Govern de **Múrcia** va aprovar el Decret 81/ 2004, de 23 de juliol, pel qual es procedeix a indemnitzar els presos acollits a la Llei d'amnistia que van quedar fora de les indemnitzacions aprovades pel Govern de la nació per no complir els requisits d'edat i de permanència a la presó i que són ciutadans de la Regió de Múrcia.¹⁷ Segons aquesta normativa, podrien ser beneficiaris dels ajuts les persones que tenien 65 anys a l'entrada en vigor del Decret (13 d'agost de 2004) i que haguessin sofert ó o més mesos de privació de llibertat.

El Govern de la **Comunitat Valenciana** va aprovar el Decret 210/2005, de 23 de desembre, del Consell de la Generalitat, pel qual es regula la concessió d'indemnitzacions als presos acollits a la Llei d'amnistia que no van accedir a les indemnitzacions aprovades pel Govern de la Nació i que han estat inclosos en el cens, aprovat per Acord del Consell de la Generalitat, de 6 de maig de 2005. L'òrgan competent per realitzar aquest cens va ser la Conselleria de Justícia i Administracions Públiques. Un cop aprovat el Cens,¹⁸ es va reconèixer que complien els requisits establerts pel Decret 92 persones: haver patit com a mínim 3 anys de presó i haver complert 65 anys el 31 de desembre de 2000.

B. Naturalesa

L'element comú a totes les regulacions és que l'ajut a rebre consisteix en un pagament únic que es podrà percebre un sol cop, sense que en cap cas pugui tenir caràcter periòdic. Serà incompatible amb altres ajuts rebuts pel mateix concepte.

C. Quantia

Les quanties, generalment, oscil·len entre els 6.000 i els 9.000 euros. Superen aquestes previsions Cantàbria (12.621 euros) i La Rioja, ja que en cas de ser beneficiari per la doble condició de víctima i familiar es pot arribar als 18.200 euros.

Cada comunitat fixa unes quantitats que vénen determinades en funció de la unitat temporal escollida a cada regulació: 1 mes, 3 mesos, 6 mesos o anys. Així, a Castella i Lleó, que no exigeix un temps d'empresonament mínim, s'estableix que els majors de 65 anys rebin 200 euros per mes de reclusió, mentre que els menors de 65 anys rebin només 150 euros per mes. A Catalunya, la

¹⁷ L'Assemblea Regional de Múrcia, en resposta a la Recomanació del Defensor de Poble, en el Ple de 17 de maig de 2001, va aprovar per unanimitat una moció en la qual s'instava al Consell de Govern a l'elaboració i aprovació d'un decret en virtut del qual es procedís a indemnitzar els presos acollits a la Llei d'amnistia que van quedar fora de les indemnitzacions aprovades pel Govern de la nació.

¹⁸ El Cens va ser aprovat pel Consell de la Generalitat, mitjançant Acord de 6 de maig de 2005, publicat en el DOGV de 8 de juny de 2005.

quantitat màxima a percebre serà de 1.000.000 de pessetes i s'estableix en funció dels mesos de privació de llibertat, d'acord amb l'escala següent: a) d'un a sis mesos de presó: 150.000 pessetes; b) per cada mes addicional a partir del setè mes: 28.000 pessetes. A Andalusia es va determinar que una estada de 3 mesos o menys suposen una indemnització de 1.800 euros fins arribar als 5.640 en cas d'haver romàs 35 mesos en una presó franquista. Navarra va establir una quantia mínima de 183.330 pessetes per any a la presó; aquesta quantitat s'incrementava en 30.555 pessetes per cada mes addicional de permanència a la presó, fins arribar a la quantitat màxima d'1.100.000 pessetes la qual, en cap cas, podia ser superada. A Aragó es va preveure que aquelles persones que haguessin estat en un centre penitenciari durant un any rebrien la quantitat de 210.000 pessetes; quantia que augmentaria 35.000 pessetes per cada mes complet addicional de permanència a la presó. La quantitat màxima s'establí en 1.050.000 pessetes la qual, en cap cas, podria ser superada. A Cantàbria, la xifra a percebre experimentava pocs canvis: pel primer any de privació de llibertat, 2.600 euros; per cada trimestre complet addicional, 425 euros; la quantia màxima a percebre per cada beneficiari seria de 6.000 euros.

Les quantitats són, potser, l'element més tangible dels sistemes de reparació autonòmics, però segurament el que menys reflecteix les misèries viscudes per aquells que van sofrir la repressió de la dictadura franquista.

4. Conclusions

Quant als procediments de concessió dels ajuts prevists en les diferents normatives, la seva posada en pràctica ha revelat diferents dificultats en la tramitació. En alguns casos, hi ha hagut problemes pel que fa a la publicitat dels ajuts, ja que s'ha constatat el desconeixement per part d'algunes víctimes de l'existència de convocatòries obertes. En aquest sentit, és desitjable un esforç més enllà de la (mera) diligència de les autoritats competents en la tasca de fer públiques aquestes indemnitzacions a través dels mitjans de comunicació apropiats, insistint, sobretot, en aquells grups socials més o menys identificats que poguessin ser potencialment beneficiaris de les indemnitzacions autonòmiques. En aquesta mateixa línia, sembla especialment útil l'elaboració d'estudis i censos previs no tancats abans d'iniciar pròpiament la tramitació dels processos de concessió, tal i com es va fer a València, per exemple. Una altra alternativa per evitar que quedin presos exclosos de la recepció dels ajuts és no tancar les convocatòries, com va fer en el seu moment Castella i Lleó; aquesta mesura és preferible a anar obrint convocatòries successives a mida que es van coneixent nous casos de presos polítics de la dictadura, com va fer Catalunya en un principi.

L'execució de la normativa autonòmica també ha posat en relleu la dificultat constant d'acreditar les privacions de llibertat efectives i els períodes de temps transcorreguts en els centres de reclusió; dificultat, per cert, ja posada de manifest pel Defensor del Poble en la seva Recomanació de 1996, és a dir, que aquest no és un problema nou i desconegut per part dels poders públics. Per tant, s'ha d'assumir que de vegades els papers s'han perdut (degut a causes diverses), que no és fàcil localitzar l'autoritat dipositària, etc. Per aquest motiu, aquest tipus d'actuació pública requereix previsió i flexibilitat, així com una participació coherent i coordinada entre les diferents autoritats públiques implicades i no deixar els particulars que corrin en exclusivitat amb la càrrega de prova, que en aquest tipus de casos, pot esdevenir quasi impossible.

Dit això, es pot concloure que els dos elements que no acaben d'ésser resolts són l'establiment, com a requisit per obtenir els ajuts, d'haver romàs un mínim de temps reclòs i l'exigència de tenir complerta una determinada edat. Aquests dos requisits, per cert, van ser ja criticats pel Defensor del Poble en la seva Recomanació de 1996, tal i com ha quedat transcrit més amunt.

És cert que moltes CCAA han rebaixat l'estada mínima a la presó respecte dels 3 anys que fixa-

va la LPGE de 1990. De fet, entre els diferents règims autonòmics establerts, la diferència radica en les unitats temporals que es tenen en compte: mesos, trimestres, semestres o anys. Així:

- Quatre CCAA no exigeixen una estada mínima a la presó (Canàries, Castella i Lleó, Balears i La Rioja).
- Una CA exigeix una estada mínima d'1 mes (Catalunya).
- Una CA exigeix una estada mínima de 3 mesos (Andalusia).
- Dues CCAA tenen en compte les estades a la presó que van dels 3 mesos als 3 anys (Castella-la Manxa i Astúries).
- Dues CCAA exigeixen una estada mínima de 6 mesos (País Basc i Múrcia).
- Quatre exigeixen una estada mínima a la presó d'un any (Navarra, Aragó, Cantàbria i Madrid).
- Una CA exigeix una estada mínima a la presó de 3 anys (València).

A aquest respecte no es pot perdre de vista que els diferents règims compensatoris regulats per les CCAA van aparèixer precisament com a resposta a les exclusions provocades per les lleis de pressupostos de l'Estat per a 1990 i 1992. La falta de justificació raonable per establir un mínim de presó com a requisit, ja posada de manifest pel Defensor del Poble el 1996, resulta avui en dia encara menys entenedor. Resulta, doncs, de difícil justificació que en els nostres dies les disposicions aprovades, ja sigui per les autonomies o per l'Estat, mantinguin aquest tipus de limitació. Les reparacions econòmiques han de ser enteses com un reconeixement exprés del sofriment viscut pels ciutadans que per defensar un règim polític democràticament legítimat van ésser represaliats pel règim franquista, un règim dictatorial; essent, doncs, indiferent si la repressió patida en forma d'empresonament durà 1 mes, 1 any o 3 anys. Des d'aquesta perspectiva, és criticable la tardança amb què els poders públics han reaccionat a les necessitats del col·lectiu d'expresos polítics de la dictadura.

També ha generat dificultats òbvies l'establiment de límits d'edat. En el seu origen, aquests límits podien semblar raonables (constitucionals, segons la STC de 1993), precisament per respondre a la protecció de la vida activa de les persones. Tanmateix, 10 anys després, resulten molt més difícils de justificar, ja que el que es persegueix és, precisament, augmentar la cobertura inicial prestada per les lleis de pressupostos de l'Estat de 1990 i 1992 i fer efectiva una reparació simbòlica dels privats de llibertat pel franquisme, més que valorar el perjudici en la vida laboral de la víctima.¹⁹ Per altra banda, es dona una situació de fet irrefutable, i és que les privacions de llibertat arbitràries es produïren durant tot el règim, fins els seus últims anys, fet que implica necessàriament donar cobertura a aquells que foren represaliats més tardanament.

De fet, aquesta realitat social ha obligat moltes CCAA a anar modificant i ampliant el seu règim propi d'indemnitzacions per permetre una reparació econòmica que no generi desigualtats de tracte entre els que sofriren la repressió del mateix règim dictatorial, encara que fos més tard i per això siguin més joves. Així, per exemple, a Andalusia, l'últim decret aprovat ha eliminat el requisit de l'edat, el qual existeix, en canvi, a les disposicions aprovades amb anterioritat. Semblant ha estat la reacció a Catalunya, on s'ha previst una convocatòria específica per aquells que no complissin els requisits d'edat fixats en les primeres normes aprovades.

¹⁹ Així ho indiquen les exposicions de motius de les disposicions estudiades.

D'entre les quinze CCAA que han establert règims compensatoris:

- Cinc CCAA exigeixen tenir 65 anys en un moment determinat (Navarra, Aragó, València, Balears i Múrcia).
- Deu CCAA no estableixen cap limitació per raó d'edat (Andalusia, Canàries, Cantàbria, Castella-la Manxa, Castella i Lleó, Catalunya, La Rioja, Madrid, País Basc i Astúries).

Sembla, per tant, que la tendència és eliminar els límits d'edat i permetre una cobertura com més general millor.

Annex normatiu

1. Normativa estatal

Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

Llei 4/1990, de 29 juny, de pressupostos generals de l'Estat per a 1990.

Llei 39/1992, de 29 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a 1993.

Llei 30/2005, de 29 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a 2006.

2. Normativa autonòmica

NAVARRA

Decret foral 75/1995, de 20 de març, pel qual es regula la concessió d'indemnitzacions a les persones que van sofrir presó com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i que no van resultar afavorides per allò disposat a la DA 18ª de la Llei general de pressupostos de l'Estat de 1990.

ANDALUSIA

Decret 1/2001, de 9 de gener, pel qual s'estableixen indemnitzacions a expresos i represaliats polítics que van sofrir privació de llibertat durant més de tres anys.

Decret 333/2003, de 2 de desembre, pel qual s'estableixen indemnitzacions a expresos i represaliats polítics que van sofrir privació de llibertat per un període superior a tres mesos i inferior a tres anys, com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

Decret 35/2006, de 21 de febrer, pel qual s'estableix el procediment de concessió d'indemnització de quantia única a les persones expreses i represaliades políticament que van sofrir privació de llibertat com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i que no es van acollir a les indemnitzacions regulades als decrets 1/2001, de 9 de gener, i 333/2003, de 2 de desembre.

ARAGÓ

Decret 100/2000, de 16 de maig, pel qual es regula la concessió d'indemnitzacions a favor de les persones que van ser privades de llibertat com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/77, de 15 d'octubre, d'amnistia, i no van percebre les indemnitzacions establertes en la DA 18ª de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de pressupostos generals de l'estat per a 1990.

CANÀRIES

Llei 9/2002, de 21 d'octubre, d'indemnitzacions a les persones excloses dels beneficis establerts en la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als exercicis de 1990 i 1992.

CANTÀBRIA

Decret 77/2002, de 28 de juny, pel qual es regulen els ajuts a les persones incloses en l'àmbit d'aplicació de la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia (BOC núm. 134, de 12 de juliol de 2002).

Decret 44/2004, de 20 de maig, pel qual es convoquen ajuts per a persones incloses en l'àmbit d'aplicació de la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

CASTELLA-LA MANXA

Decret 31/2002, de 26 de febrer, pel qual es regula la concessió d'indemnitzacions a les persones que van sofrir presó com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i no van resultar afavorides per allò establert a la DA 18ª dels pressupostos generals de 1990 i 1992.

Decret 9/2004, de 3 de febrer, pel qual s'estableixen quanties per indemnitzar expresos i represaliats polítics que van patir privació de llibertat per un període superior a 3 mesos i inferior a 3 anys, inclosos en els supòsits prevists a la Llei 46/1977.

CASTELLA I LLEÓ

Decret 171/2001, de 14 de juny, pel qual es regulen les bases de convocatòria, sol·licitud i concessió de prestacions a persones incloses en els supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la DA 18.ª de les lleis de pressupostos generals de l'Estat per a 1990 i 1992.

Decret 115/2003, de 2 d'octubre, regulador de les prestacions a persones incloses en els supòsits prevists en la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia. Decret 110/2004, de 14 d'octubre, pel qual es modifica el Decret 115/2003, de 2 d'octubre, regulador de les prestacions a persones incloses en els supòsits prevists en la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia

CATALUNYA

Decret 288/2000, de 31 d'agost, pel qual s'estableixen els requisits per regular les indemnitzacions a les persones incloses en els supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als períodes 1990 i 1992.

Decret 145/2001, de 29 de maig, pel qual es modifica el Decret 288/2000, de 31 d'agost de 2000, que estableix els requisits per regular les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als períodes 1990 i 1992.

Llei 16/2001, de 29 de novembre, d'ampliació dels terminis de resolució del procediment i de presentació de sol·licituds concedides pel Decret 288/2000, de 31 d'agost de 2000, pel qual s'estableixen els requisits per regular les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits prevists per la Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia, i excloses dels beneficis de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als períodes 1990 i 1992.

Decret 330/2002, pel qual es regulen les compensacions econòmiques de les persones menors de 65 anys el 31 de desembre de 2000 que van sofrir privació de llibertat i que es troben incloses en els supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia. Llei 21/2005, de 29 de desembre, de mesures financeres.

Decret 89/2007, de 17 d'abril, de creació del Programa d'atenció a presos i de desapareguts i fosses comunes.

COMUNITAT VALENCIANA

Decret 210/2005, de 23 de desembre, del Consell de la Generalitat, pel qual es regula la concessió de les indemnitzacions als presos acollits a la Llei d'amnistia que no van accedir a les indemnitzacions aprovades pel Govern de la Nació i que han estat inclosos en el cens, aprovat per Acord del Consell de la Generalitat de 6 de maig de 2005.

ILLES BALEARS

Resolució del Conseller de Presidència per la qual s'estableixen els requisits per regular les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, i excloses de la DA 18ª dels pressupostos generals de l'Estat per als períodes de 1990 i 1992.

LA RIOJA

Ordre de la Conselleria d'Hisenda i Ocupació, de 12 de febrer de 2003, per la qual es regulen les indemnitzacions per a les persones afectades pels supòsits determinats a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i que van quedar excloses de les indemnitzacions estatals.

Ordre de la Conselleria d'Hisenda i Ocupació, de 13 de febrer de 2006, per la qual es regulen les indemnitzacions per a les persones afectades pels supòsits determinats a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i que van quedar excloses de les indemnitzacions estatals.

MADRID

Decret 39/1999, d'11 de març, pel qual es regula la concessió dels ajuts a aquelles persones que van sofrir presó com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i no van poder accedir a les indemnitzacions estatals per no tenir l'edat exigida en la legislació de l'Estat.

Decret 47/2000, de 23 de març, pel qual es regula la concessió d'ajuts a aquelles persones que van sofrir presó durant almenys un any, com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

Ordre 981/2000, de 3 d'abril, de la Conselleria de Presidència, per la qual es convoquen ajuts a qui va sofrir presó durant almenys un any, com a conseqüència dels supòsits prevists a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

PAÍS BASC

Decret 280/2002, de 19 de novembre, sobre compensació a aquelles persones que van sofrir privació de llibertat per suposats objecte de la Llei d'amnistia, BOPV núm. 229, 29 de novembre de 2002.

Decret 22/2006, de 14 de febrer, pel qual s'estableixen disposicions per compensar econòmicament a les persones privades de llibertat, inclosa la patida als Batallons Disciplinaris de Soldats

Treballadors, amb les mateixes condicions i requisits regulats en el Decret 280/2002, de 19 de novembre, sobre compensació a aquells que van sofrir privació de llibertat pels supòsits objecte de la Llei d'amnistia, excepte les modificacions de procediment previstes en la present norma.

PRINCIPAT D'ASTÚRIES

Decret 22/1999, de 29 d'abril, de la Conselleria de Serveis Socials, sobre indemnitzacions a expresos i represaliats polítics.

Decret 21/2000, de 2 de març, sobre indemnitzacions a expresos i represaliats polítics, modificat pel Decret 89/2000.

REGIÓ DE MÚRCIA

Decret 81/ 2004, de 23 de juliol de 2004, pel qual es procedeix a indemnitzar els presos aollits a la Llei d'amnistia que van quedar fora de les indemnitzacions aprovades pel Govern de la Nació per no complir els requisits d'edat i permanència a la presó i que siguin ciutadans de la Regió de Múrcia.

